

Pismo dušnim pastirjem.

Če pregledam deležnike ali prejemavce Novic, ki jih same Novice ob novim letu oznanujejo, najdem med njimi nar več duhovnih in družih gospodov, premalo pa kmetov in rokodelcov.

Nekteri jih prejemljejo kot udje krajske kmetijske družbe, le to reč podpiraje, brez de bi jih znabiti še clo veliko brali; drugi jih beró se s svojim maternim jezikoslovjem kaj bolj soznaniti, in nektare veselijo le lepe in krasne pesmi, ki jih v njih najdejo in mnoge druge v njih oznanjene novice; rokodelci pa in kmetje, za ktere so posebno pisane, jih premalo beró. Od kod neki to pride? — Pozdeva se mi, de še premalo za-nje vedó. Vsih Slovincov je blizo treh milijonov, prejemavcov Novic pa nekaj čez tavezent. Ni verjeti ne, de Slovenci, sicer bistriga uma in radovedni, bi koristnih Novic, ko bi za-nje zvedili, in ko bi se jim serčno priporočevali, bolj ne brali.

Koliko sto in sto večih in manjših far je okoli po Slovenii, v kterih je pa še po več ljudi, de dobro slovensko brati znajo, in mende vender od Novic malo ali nič ne vedó — nihče jim jih ni priporočil! Kmetje, kteri jih iz perviga začetka berejo, se zmirej bolj z jezikoslovjem, to je, z novimi besedami in bolj očistenim govorjenjem soznanjajo; kdor bo pa prekasno k njim pristopil, jih ne bo mogel več, ne tako lahko brati, ne razumeti; in vender očistenje in izdelanje jezika je prva stopnja k izobraženju vsaciga naroda. Novice imajo v ti reči velike zasluge.

Vi duhovni pastirji! Vi ste prvi izvoljeni izobražniki naroda; boljši ko bodo Vam izročene ovčice posvetne, pa dobre, koristne in tedej potrebne reči razumele, boljši jih boste tudi in lože v duhovnih resnicah razjasnili, de bodo čedalje bolj Bogu dopadle. Slovenski kmetje in rokodelci se pa ne morejo nikakor s posvetnimi koristnimi rečmi bolj soznaniti kot z marljivim in pazljivim prebiranjem Novic. Oznanite jim tedej Novice, in živo jim jih priporočite; — ne de bi jih samo pri kakim sosedu brali, ampak, če jim je le moč, de se sami na-nje naročijo, in si takó za-se in za svoje mlajši zalogo koristniga branja in dobrih nauk v lastni hiši napravijo.

Vaš odkritoserčni prijatelj S. V. V. V.

Premišljevanje nekterih posebnost letaš-njiga leta.

(Po za Novice poslanim oznanili gosp. dohtarja Česnika v Kočevji).

Vesolni letašnji pridelki so bili 2 ali clo 4 tedne popred zreli, kakor druge leta. Tudi ptiči so letas zgodej mlade imeli.

Hruške, češplje, jabelka in druge drevesa, ravno tako tudi jagode so letas drugič cvele; jabelka, jagode in vinske terte pa so tudi vdrugeč sadež nastavile.

Česen, ki se po navadi tudi iz korenin ali strokov prideluje, in ki je v marsikterih letih zlo gnjil, nam vender do zdej še ni pošel.

Zelje, repa in razno drugo sadje je začelo letas kmalo gnjiti, zraven tega so pa jeli mnogo-verstni sadeži tudi silo zgodej vnovič kaliti (kal poganjati.)

Nikjer se ne sliši, de bi se v naših krajih korún sam od sebe po semenskih jabelčkih pldil ali zaredil; nasproti pa vsako leto skušnja kaže, de po njivah pušen korún dostikrat nov pridelk donese.

Rast per vsih rastlinah je bila letas neizrečeno spešna, tudi korún je rastle in kviško gnal, de malokrat tako.

Pri meni domá so sadili kmetje pred 37 ali 38 leti korún le ob krajih zelnikov, ravno tam, kamor dan današnji navadno buče sadé. Zlo je v perje (krompirjevec) gnal, tode imel je pa le po malim in drobniga zerna ¹⁾, ktero je že takrat gnjilo. Kar ga je bilo pa zdraviga, ni bil dobriga okusa, in je bil večidel tudi terd v kuhi.

Že takrat se je vidilo, de prenagla rast pri korúni se nikakor dobro ne obnaša.

Že takrat so ljudje začeli korúnovino (krompirjevec), kjer je na močno gnojenih njivah prespešno rastla, žeti in jo prešičem, ravno tako, kakor koprive kuhati. Že takrat so kmetovavci mislili, s takim ravnanjem (žetvijo) pridelek na

premočno gnojnih njivah pomnožiti in korúnovo pleme zboljšati.

Tudi skušnja v Kočevji je pokazala, de korún ne gnjuje v slabi, bolj pešeni zemlji, ampak de dobro rodi; v dobri zemlji in na močno gnojenih njivah se je pa pokazil. In res je, de se je letas korún na njivah ubogih in revnih kmetov veliko bogateje obnesel, kakor pa na njivah bogatinov; ali ne ravno zato, kér ti svoje njive bolj čversto gnoje, kakor uni? — Neki ubog siromak se ni mogel zadosti prečuditi, de mu je Bog letas ves korún gnjilobe obvarval, akoravno njegova njivica v sredi drugih veliko boljši obdelanih njiv leži, kjer je večidel sognjil.

Res je, de je letas nar debelji korún nar rajši gnjil, drobán pa zdravši ostal; ravno tako pripovedujejo tudi naši kmetje, de tisti korún, ki je bil, ko so ga izkopali, že nekoliko nagnjit, ni po tem več gnjil.

Tisti korún pa, kteriga so večidel sognjitiga na njivi popustili, in ga, de bi kako živince nanj ne naletelo, s perstjo zasuli, je jel kaliti in perjiče poganjati. Drobnejši in mende mlajši zerna, ki so jih po nevedama v zemlji pustili, čeravno zdrave, dozdej še kali niso pognale. Take skušnje so mi misel obudile — pravijo gosp. dohtar — de letašnja korúnova gnjiloba ni prava bolezen ²⁾ imenovati, ampak je le naravni nasledek njegove pre-nagle rasti in prehitre godnosti ali zrelosti. Ali ni bil letas semtertje že o velikim Šmarni zrel ali pa še popred? — Kér je tedej že zrel korún še delj časa v zemlji ostal, je jel po natorskih postavah kaliti, ravno zato pa tudi gnjiti ²⁾.

¹⁾ Bog daj, de bi to res bilo!

²⁾ V ti reči s častitljivim gosp. dohtarjem ne moremo edine misli biti, kér kaliti in pa gnjiti, so si po naših mislih ravno nasprotni prigodki. Kal je novo življenje, gnjiloba pa je smert; kal je poganjk nar večí rodívne moči, gnjiloba pa je razpadanje organske stvari. Res je sicer, de kar je večkrat kalilo in novim bitjem življenje dalo, poslednjič oslabí, umerje, sognjuje, razpade — ali de za preživim in močnim kalenjem bi mogla neutegama in na ravnost gnjiloba nastopiti, to ni po postavah nature. V kletih vidimo proti spomladi vsako leto, de začne korún kal poganjati ali clo nove zerna nastavlja — gnjiti pa ne. Tudi se očitno razloči sedanja gnjiloba, posebno pa troh-ljivost od navadne gnjilosti. Vredništvo.

¹⁾ Košato perje na močnih steblih je vselej gotovo znamnje debeliga zerna. To spričujejo dandanašnje pa tudi skušnje starih časov, kar smo v 30. listu bolj natanjko razložili. Zgorej imenovano perje je moglo tedej na tanjkih, medlih steblih biti. Vredništvo.